

FELIX MENDELSSOHN'UN OP.64 Mİ MINÖR KEMAN KONÇERTOSUNUN MÜZİSYENLER VE DİNLEYİCİLER TARAFINDAN TERCİH EDİLMESİNİN NEDENLERİ

Doç. Gülen EGE*

ÖZ

Mendelssohn'un 1844 yılında bestelediği mi minör keman konçertosu geçmişten günümüze neredeyse tüm profesyonel kemancıların çaldığı eserlerden biridir. Konçerto, hemen hemen tüm okulların müfredatlarında, ulusal ve uluslararası birçok keman yarışmasının programında, geçmişte ve günümüzde cd kaydı yapan solistlerin diskografisinde ve senfoni orkestralarının yıllık programlarında, tecrübeli ya da genç birçok keman solistinin repertuarında yer almaktadır.

Bu yazıda konçertoyu kemancılar ve dinleyiciler için böylesine vazgeçilmez yapan nedenler irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Keman, keman konçertosu, mi minör konçerto, besteci, Felix Mendelssohn.*

THE REASONS WHY THE AUDIENCE PREFER FELIX MENDELSSOHN'S OP.64 VIOLIN CONCERTO E MINOR

ABSTRACT

The violin concerto in E minor composed by Mendelssohn in 1844 is one of the masterpieces performed by almost all professional violinists at all times. The said concerto takes place in the curriculum of almost all relevant schools, the programs of various violin competitions organized at national and international level, the discographies of the solists recording cd's in the past or today, the annual programs of symphony orchestras and the repertoires of many senior or young violin solists.

This article shall examine the reasons making the aforementioned concerto such an indispensable masterpiece for the violinists and the audience.

Keywords: *Violin, violin concerto, e minor, composer, Felix Mendelssohn*

* Anadolu Üniversitesi Devlet Konservatuarı Müzik Bölümü, e-mail:gege@anadolu.edu.tr.

1. GİRİŞ

Mendelssohn'un 64 Opus sayılı mi minör keman konçertosu, 1844 yılında bestelenmiş ve kemancı Ferdinand David'e ithaf edilmiştir. Konçerto bestecinin hem tutkulu hem de nazik karakterini çok iyi yansıtır.

Kemancı Leopold Auer (L.Auer, 2004, s.84) Mendelssohn'un müziğinde olduğu gibi hayatında da kusursuz bir centilmen olduğunu söyler. Bu nazik karakterin oluşmasında Mendelssohn'un aldığı özel eğitimin ve onu her zaman destekleyen ailesinin etkisi büyüktür.

Tam adı Jacob Ludwig Felix Mendelssohn Bartholdy olan Alman besteci, 3 Şubat 1809 tarihinde Hamburg'da doğdu. Tanınmış bir Yahudi ailenin oğlu olan Mendelssohn, 18. yüzyılın önemli filozofu Moses Mendelssohn'un torunudur. Ailesi 1816'da Musevilik'ten Protestanlık'a geçmiş ve "Bartholdy" soyadını almıştır. 1820 yılında bestecilik çalışmalarına başlayarak, yayınlanmış veya yayınlanmamış çok sayıda eserinin kopyalarını ve elyazmalarını içeren diziye de aynı yıl başlamış olur. Bu koleksiyon, Berlin'deki Devlet Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (New Grove Dictionary of Music). Hem eserlerinin inceliği hem de genç yaştaki üretkenliği ile müzik tarihinde Mozart gibi harika müzisyen çocuk olarak anılır. Schumann'a göre Mendelssohn 19. yüzyılın Mozart'ıdır. Mendelssohn aynı zamanda Bach'ı yeniden hayata döndüren kişi olarak tanınır (<http://ru.wikipedia.org/wiki>).

Döneminin değişen müzik zevki ile Mendelssohn'un kendine has yaratıcılığı 19. yüzyılda tanınır ve beğenilir hale gelir. Mendelssohn günümüzde romantik dönemin en önemli bestecilerinden biri olarak kabul edilir.

4 Kasım 1847 tarihinde henüz 38 yaşındayken Leipzig'de hayata veda eden besteci, piyanist, orgcu ve şef olan Mendelssohn doğumundan 200 yıl sonra da gerek senfonileri, gerek oda müziği, gerek solo eserleri ile sanatçıların repertuarındaki önemli yerini korumuştur.

Bu yazıda Mendelssohn'un op.64 mi minör keman konçertosunun müzisyenler ve dinleyiciler tarafından tercih edilmesinin nedenlerini irdeleyeceğiz.

Bu yazıda ele aldığımız sorunun cevaplarını daha iyi verebilmek için Mendelssohn'un yaşamını ve diğer bestelerini irdelememiz gerekir.

2. YAŞAMI VE ESERLERİ

Mendelssohn, Chopin ve Schumann ile aynı dönemde, 1809-1847 yılları arasında yaşadı. Bu üç sanatçı, on dokuzuncu yüzyılın ilk döneminde romantik akımın öncüleri olarak kabul edildiler. Bu akım, bestecilerin eserlerine; Haydn, Mozart ve Beethoven'ın "gelenekselliğinin" (klasikliğinin) yanında daha geniş bir duygusallık ve ifade gücüyle daha özgür bir form olarak yansır. Schumann kendi jenerasyonunun en tutkulu bestecisi, Chopin de en şairane bestecisi olarak kabul edilir. Mendelssohn ise döneminin kesinlikle en lirik bestecisidir. Mendelssohn'un melodilerinin birçoğu kendi kendini dinlettirir.

Mendelssohn İlk piyano derslerini 4 yaşında annesinden aldı. Babası varlıklı bir bankacı olan Mendelssohn oldukça rahat bir çocukluk dönemi geçirdi. Daha sonra Marie Bigot ile piyano, Carl Zelter ile teori çalıştı. Babası, çocuklarını okula göndermeyip evde kendi geliştirdiği sistemle eğitti ve özel dersler aldırdı. Böylelikle Mendelssohn, müziğin yanı sıra edebiyat, yabancı dil, felsefe ve sanat eğitimini de en üst düzeyde aldı. İngilizce, İtalyanca ve Latince konuşabiliyordu. Mendelssohn aynı zamanda ressamlığı tercih edebilecek kadar usta bir karakalem ve suluboya ressamıydı (New Grove Dictionary of Music).

1820'de ilk eserini besteleyen Mendelssohn henüz 13 yaşındayken Do minör Senfoni'sini yarattı. 12-14 yaşları arasında yaylı sazlar için 12 adet senfoni besteledi. Tam bir senfoni orkestrası için bestelenen ilk eser olan Do Majör 1. Senfoni'yi (1824) ise 15 yaşında besteledi. Bu eserde Bach, Beethoven ve Schubert müziğinin etkileri gözlenmektedir (http://tr.wikipedia.org/wiki/Felix_Mendelssohn_Bartholdy).

Yorulmaz bir gezgin olan Mendelssohn, İtalya başta olmak üzere çağının bütün önemli ülkelerini dolaştı. İtalya, Mendelssohn'un üzerinde büyük etki yapmış bir ülkedir. "Yıllardır düşlediğim yaşama zevki ve sevincini İtalya'da buldum" diyor Mendelssohn. Bestecinin "İtalyan Senfonisi" adlı eserinin ilk seslendirilişi 1833 yılında Londra'da yapıldı. Eserlerini birçok defa gözden geçiren besteci bu senfoniye 3 yılda bitirdi (The Great Composers).

Mendelssohn'un müziğinde besteciler dışında edebiyatçıların da etkileri çok açık görülür. Program müziğine olan eğilimini: "Notaların kelimeler kadar kesin anlamları vardır hatta daha bile kesin denebilir" diyerek ifade eder (Müzik Ansiklopedisi, 1985, s.816). Mendelssohn'un teori öğretmeni Zeltzer, 1821 yılında besteciye edebiyatın devlerinden biri olan Goethe ile tanıştırdı. Mendelssohn ile Goethe arasında, aralarındaki yaş farkına rağmen derin paylaşımlara dayalı bir bağ oluştu. Mendelssohn 3. piyano kuartetini Goethe'ye ithaf etti. Bestecinin 16 yaşında yazdığı ve çok başarılı bir eser olan yaylı sazlar sekizlisinin "scherzosu" ise Goethe'nin Faust aldığı romanındaki "Sabbath Cadıları" sahnesinden esinlenilmiştir. Mendelssohn diğer uvertürlerine göre daha az çalınan bir uvertür olan "Ruy Blas" adlı eserini ise Victor Hugo'nun bir draması için besteledi (http://en.wikipedia.org/wiki/Felix_Mendelssohn).

Mendelssohn sadece yarattığı eselerden dolayı değil, müzik dünyasının Bach ile ilgili fikirlerinin değişmesini sağladığı ve bu ustayı unutulmaktan kurtarıp bizlere ulaştırdığı için de çok önemli bir karakterdir. Mendelssohn 1829 yılında Bach'ın elyazması olarak "St. Mattheus Passion" isimli dini eserini buldu¹. Bach'ın bu çalışmasını bestelendiği tarihten tam 100 yıl sonra ortaya çıkaran Mendelssohn, eserin yıllar sonraki ilk seslendirilişini Berlin Şan Akademisi Korosuyla, 11 Mart 1829 tarihinde bizzat yöneterek gerçekleştirdi (The Great Composers).

Bestecinin yine 1829 yılında İskoçya'ya yaptığı gezinin iki önemli ürünü oldu. Bunlar Herbride Uvertürü ve İskoç Senfonisidir. Mendelssohn'un Herbride Adalarını ziyaretinde gördüğü Fingal Mağarası bu eserin esin kaynağıdır. 1830-1842 yılları arasında bestelediği İskoç Senfonisi, İskoçya'nın olağanüstü doğa güzelliğinden etkilenerek bestelediği 6 numaralı senfonidir. Besteci İskoçya'nın doğasını şöyle ifade etmiş: "Peyzaj yapan ressam Tanrının bizzat kendi olunca her şey olağandışı bir güzelliğe bürünüyor. Burada her şey son derece haşin ve sağlam." 1842 yılında Kraliçe Victoria ve Prens Albert ile tanışacak kadar şöhrete ulaşan Mendelssohn, İskoç Senfonisini Kraliçe Victoria'ya adamak için izin istedi. Kraliçe Victoria bu izni besteciye memnuniyetle verdi (The Great Composers).

1833 yılında Duesseldorf kentindeki Niederrhein Müzik Festivali'nin genel direktörlüğü görevini kabul eden Mendelssohn festival boyunca Haendel Oratoryoları'nın yorumlanmasını sağlayarak Barok Dönem müziğini de yeniden hayata geçirdi. Bach ve Haendel'in eserlerinin yanı sıra Schubert'in 9 numaralı "Büyük Senfonisi"ni 1839 yılında seslendirerek bu eseri müzik dünyasına kazandırdı (The Great Composers).

Mendelssohn'un olgunluk çalışmaları, pek çok oda müziği eserinden oluşur. Bu eserler Mendelssohn'un duygusal yoğunluğunun en rahat hissedildiği eserlerindedir. Kimi müzisyenler, Mendelssohn'un daha büyük çalışmalarında bu duygusal yoğunluğun bulunmadığını düşünür.

¹ Bach'ın BWV 244 eser sayılı, St. Matthew Passion adlı eseri; 1727 yılında, solo sesler, 2 koro ve 2 orkestra için bestelenmiştir. Eser, Mattheus İncili'nin 26. ve 27. bölümleri temel alınarak bestelenmiştir.

Keman, viyolonsel ve piyano için bestelediği iki trio, solo piyano için yazılmış eserler gibidir. Keman ve viyolonsel için piyanoya gizliden gizliye eşlik ettiğini düşündürür. Teknik zorluk piyano için daha ağır olsa da besteci keman ve viyolonsel için ses rengini ve teknik farklılıklarını müzikte ustaca işlemiş, bu çalgıları sadece eşlik olarak kullanmamıştır.

Mendelssohn eserlerinde gerek form, gerekse hem de çalgı, ses ve koro kullanımı açısından çeşitliliği tercih etmiştir. Bestecinin org için bestelediği fügler ve sonatların yanı sıra 2 oratoryoyu da içeren koral eserler ve solo ses ya da düet için yazılmış eserler bestelerindeki çeşitliliği bize gösterir.

Mendelssohn'un piyano için bestelediği konçerto ve sonatlar her ne kadar piyano repertuarında önemli bir yer edinmiş olsa da piyano eserleri arasında en tanınmış eseri, sekiz kitaptan oluşan "Sözsüz Şarkılar"dır. Besteci eserlerinde tazelikten melankoliye çoğu duyguyu ve ruh halini herhangi bir aşırılık içermeyen yansıtır. Bu duygu çeşitliliği "Sözsüz Şarkılar" adlı eserinde solo piyanodaki minyatürlerde kolayca görülebilir (http://www.suite101.com/article.cfm/violin_composers/66253).

Mendelssohn "Bir Yaz Gecesi Rüyası" adlı eserini William Shakespeare'in yazdığı, aynı ismi taşıyan oyununa besteledi. Uvertürünü 1826 yılında bestelediği, ünlü "Düğün Marşı"nı da kapsayan eser 1842 yılında tamamladı. Günümüzde bu marş, evrensel bir kabul görmüştür. Düğün törenlerinin bu parça ile başlaması adedi parçanın 1858 yılında İngiliz prensesinin düğününde çalınmasıyla başladı. Bu çarpıcı müzik halen tüm dünyada seslendirilerek insanlara neşe ve umut verir ².

İngiltere'den birçok kez davet alan besteci, 1844 yılında Londra Filarmoni Orkestrası'nın çağrısı üzerine burada bir konser düzenledi. Mendelssohn konser için kendi eserlerinin yanı sıra Beethoven, Bach ve Schubert'in eserlerinden oluşan bir program hazırladı. Bu konserde ünlü kemancı Joseph Joachim, ünlü çellist Alfredo Piatti ve yine büyük kemancı Wilhelm Ernst halk önünde ilk kez konser verdiler (Müzik Ansiklopedisi, 1985, s.815).

1840 yılında Orta Avrupa'nın en tanınmış bestecilerinden biri haline gelen Mendelssohn, 1843 yılında, Leipzig'de kemancı Ferdinand David, piyanist Ignaz Mosheles, müzik teorisyeni Moritz Hauptman ve besteci Robert Schumann'ın öğretmenlik yapacağı Leipzig Konservatuarı'nı kurdu. Bu konservatuar, 1846 yılında Avrupa'nın en üstün müzik okullarından biri haline geldi³.

Mendelssohn'un yakın dostu, piyanist Ignaz Mosheles'in besteci üzerinde etkisi büyüktür. Mendelssohn, Mosheles için: "İçimdeki bestecilik ateşini körükleyen kişi" der. Besteci 1833 yılında dostu Mosheles'in oğlunun vaftiz babalığını yaptı (Müzik Ansiklopedisi, 1985, s.812).

1847 yılında ablası Fanny'nin ölüm haberi üzerine yaşama isteğini yitiren sanatçı, Fa Minör 6. Yaylı Çalgılar Dörtlüsü'nü ve Fanny için Requiem'i besteledi. Aynı yıl bir beyin sarsıntısı geçirek kısmi felç olan Mendelssohn, 4 Kasım 1847 tarihinde hayatını kaybetti ve ablası Fanny'nin yanına gömüldü.

2 Mendelssohn, "Bir Yaz Gecesi Rüyası" adlı uvertürünü, William Shakespeare'in pastoral komedi oyununa bestelemiştir. Daha sonra içlerinde "Düğün Marşı"nın da bulunduğu birbirine bağlı birçok parçadan oluşan esere "Bir Yaz gecesi Rüyası" adını vermiştir. "Düğün Marşı" ilk olarak İngiltere'de Dorothy Carew ve Tom Daniel'in, St. Peter's Kilisesi'ndeki düğünlerinde kullanılmış; ancak söz konusu marş Ocak 1858 tarihinde, Prenses Victoria ve Prusya Prensi Frederick William'ın düğün töreni için seçilmesi ile bugünkü ününe kavuşmuştur.

3 Leipzig "Felix Mendelssohn Bartholdy" Müzik ve Tiyatro Üniversitesi ("The University of Music and Theatre "Felix Mendelssohn Bartholdy" Leipzig"), Almaya'nın Leipzig kentinde bulunan bir devlet üniversitesidir. 1843 yılında Felix Mendelssohn tarafından "Müzik Konservatuarı" olarak kurulan üniversite, Almanya'daki en eski müzik okuludur ve Avrupa'daki en tanınmış okullardan biridir.

Leipzig'de yapılan cenaze törenine çok kalabalık bir müzisyen ve sanatçı topluluğu katıldı. Büyük besteciye son görev olarak koro Bach'ın Matthauss Passion adlı eserinin son bölümünü seslendirdi (The Great Composers).

3. Mİ MİNÖR KEMAN KONÇERTOSU

Felix Mendelssohn'un mi minör Keman Konçertosu, Op. 64 sanatçının son büyük orkestra çalışmasıdır. Söz konusu bu konçerto, keman repertuarının önemli bir parçasıdır ve tüm zamanların en çok icra edilen, en popüler keman konçertolarından biridir. Tipik bir performans, yaklaşık olarak yarım saat sürer.

Konçerto, solo kemana eşlik eden iki flüt, iki obua, iki klarnet, iki fagot, iki korno, iki trompet, timpani ve yaylı sazlardan oluşan standart klasik orkestra için bestelenmiştir.

Eser arası (attaca) çalınan üç bölümden meydana gelir.

Bölmeler:

1. Allegro, molto appassionato
2. Andante
3. Allegretto non troppo – Allegro molto vivace

İlk bölüm hızlı ve tutkudur onu yavaş ve coşkulu (lirik) 2. bölüm takip eder, daha sonra küçük bir giriş bölümü ile aceleci ve oldukça neşeli son bölüm gelir.

3.1. Birinci Bölüm: Allegro, molto appassionato

Mendelssohn'un nezaketini ve tutkusunu birbirine geçmiş bir biçimde görebileceğimiz bu bölüm, daha önce bestelenen birçok konçerto gibi sonat formunda yazılmış olsa da bestecinin, eserin henüz üçüncü ölçüsünde yaptığı iki büyük yeniliği barındırmaktadır. Bölüm yaylı sazların mi minör arpej şeklindeki sekizlik eşlikleri ile başlar ve hemen ikinci ölçüde keman solosuna girer. Klasik dönem konçertolarında orkestra ilk temanın sunuşunu yaptıktan sonra solo çalgı bu temayı tekrarlarlarken, Mendelssohn bulunduğu olağanüstü güzellikteki temasını bize ilk olarak kemandan duyurmaya karar verir. Birinci bölüm neredeyse yarım sayfa uzunluğunda, tek nefeste çalınacak büyük bir cümle, kemanın ustalığını da göstererek devam ettiği soloyla birleşmesiyle başlar. İlk sayfa hem izleyiciye hem icracıya nefes aldirmayacak kadar tutkulu ve bağlantılı yazılmıştır. Konçerto kelimesinin çıkışından da anlayacağımız gibi bölüm orkestra ve kemanın karşılıklı diyalogları ile devam eder. Bölümün başındaki bu dikkat çekici solo keman teması teknik bir tartışma yaratmış olsa da Mendelssohn'un mektubu bu karmaşayı çözecektir.

Bazı icracılar Konçertonun 1. bölümünün başındaki temanın hepsini mi telinde çalmak yerine 4. pozisyonda ve la telinde başlayarak çalarlar. Bu şekilde pozisyon geçişi olmaz ya da daha az riskli olabilir ve tema pozisyon geçişinden kaynaklı glissando⁴ sesleri ile bölünmez ya da saflığını yitirmez ancak Mendelssohn, Ferdinand David'e yazdığı bir mektupta şöyle der ki bu da mi telini tercih etmemiz

⁴ Glissando", sesi kaydırarak çalma anlamına gelen bir müzik terimidir.

için yeterlidir: “İlk solonun hepsini bir tek telde, yalnızca mi telinde yazmayı başardım” (Szigeti, 1969, s.138).

Mendelssohn’un bu bölümde gerçekleştirdiği yeniliklerden bir başkası ise konçertonun kadansını Mendelssohn’un kendisinin yazmasıdır. Oysaki o zamana kadar kadans dediğimiz, solistlerin ustalığını gösterdiği bu kısmın sahnede doğaçlama yapılması adettir. Ayrıca Mendelssohn birinci bölümün kadansını sona eklenti yapmak yerine gelişme bölümünün sonu ile tekrar sunuşun, yani temanın ikinci gelişinin arasında bağlantı olarak kullanmıştır.

Temanın gelişme bölümünden sonraki sunumunda besteci yine o günlerde pek alışılmamış bir tarz kullanarak solo kemana ricoshet arşe tekniğinde arpejler yazıp temayı orkestraya bırakmıştır. Solo kemanın bu eşliği temanın daha da tutkulu duyulmasını sağlar.

Bölüm giderek hızlanarak çalınan codanın coşkusuyla biter; ancak Mendelssohn birinci bölüm ile ikinci bölümü dinleticilerini şaşırtarak arasız bestelemiştir. Orkestranın birinci bölümün sonunda çaldığı güçlü mi minör akorları oldukça sakın fagot sesi takip eder ve ikinci bölüme geçilir.

Birinci bölümün tutkulu havasını yansıtmak için eseri hızlandırmanın yanlış olduğunu keman virtüözü Szigeti aşağıdaki anısı ile bizlere hatırlatmış.

Ressam Feodor Mosheles, Mendelssohn’un öğretmeni ve dostu ünlü piyanist ve besteci Ignaty Mosheles’in oğludur. Szigeti F.Mosheles ile anısını şöyle anlatır: “Bir Pazar F.Mosheles’in evinde Gorki ile tanışma fırsatı buldum. Beraber yemek yedikten sonra stüdyodaki yükseltiyeye çıkarak Mendelssohn’un vaftiz oğlu olan, yetmiş yaşındaki Mosheles’in dinlemeyi çok sevdiği, Mendelssohn mi minör keman konçertosunun 1. bölümünü gençliğimin verdiği dinamizmle çalmaya başladım. Mosheles beni şefkatle durdurdu ve açıkladı;

-Evlad! Yazan tempo: Allegro molto, virgül appasionato (Çok hızlı, tutkulu) değildir. Tersine; Allegro, virgül molto appasionatodur (Hızlı, çok tutkulu)” (Szigeti, 1969, s.27).

Birinci bölüm. Alegro, molto appasionato

3.2. İkinci Bölüm: Andante

8-9 dakika uzunluğundaki bu bölüm fagotun uzun seslerine yaylıların pizzicato⁵ üçlemeleri eklenerek başlar. 4 ölçümlük pizzicatolar dinleyiciyi kemanın mi minör tonda başlayan solosuna hazırlar. Zorluğu yalın biçimde çalınması olan temada da Mendelsson zarafetini ve duygusallığını oldukça etkili bir dille sunar. Keman 13 ölçü boyunca sakin ve derin bir sesle solosunu çalar. Bunu kornların yüksek sesleriyle hazırlayan ve ilk önce orkestrada duyacağımız ateşli la minör kısım takip eder. Bu kısımda keman 32'lik notalarla kendine eşlik ederken üst seslerde de lirik temayı çalar. Orkestra ile kemanın bu diyalogu ilk temanın ikinci kez gelişine kadar sürer. Bölüm kemanın sakin 16'lıklar ile tizleşip do majör arpej dönüşü ile biter ve arada sus bile yapılmadan üçüncü bölümün girişine yazılan 14 ölçümlük mi minör allegrettoya⁶ geçilir. İkinci bölüm ile allegretto arasında solist, kemanını bile indirmeden sadece küçük bir nefes alabilir ve yoğun bir karakteri olan allegretto bizi mi majör hızlı ve coşkulu üçüncü bölüme hazırlar.

Birinci ve ikinci bölümün bağlantısı

5 Pizzicato”, teli parmakla çekerek çalma anlamına gelir.

6 “Allegretto”, “orta hızlı” anlamına gelen bir müzik terimidir.

İkinci bölüm ile üçüncü bölümü birbirine bağlayan allegretto non troppo

3.3. Üçüncü Bölüm: Allegretto non troppo – Allegro molto vivace

İkinci bölümü takiben, yalnızca solo keman ve yaylı sazlar için yazılan mi minör kısa geçiş pasajı, tümü mi major olan ve açılışı bir trompet fanfariyle⁷ diğer kısımdan ayrılan neşeli ve canlı finale bağlanır. Allegretto yazılan giriş ve Allegro molto vivace olan üçüncü bölüm 6.5 -7 dakika uzunluğundadır.

Üçüncü bölüm, solist ve orkestranın cevaplaşarak yarattıkları neşeli havayla başlar. Bölümün neşeli havasını korumak için solistin hızlı ve leggiero arşe tekniğindeki 16'lık notaları hafif çalması gerekmektedir. Carl Flesch "Keman Çalma Sanatı" adlı kitabında bu arşe tekniği ve uygulanışı hakkında bilgi verir; 3. bölümdeki bağlı staccatolar hareketsiz staccato diye adlandırılabilir. Bunlar orta dip arasında arşenin çoğunlukla aynı yerinde tekrarlanarak yapılır (Flesch, 2004, s.73).

Son bölümü solist için zorlaştıran, teknik ve müzik ruhu arasındaki bu zıtlıktır. Daha sonra, müzik sol major kısa bir gelişme kısmına geçmeden orkestra açılış melodisinin bir varyasyonunu çalar. Yaylı sazlara yapılan bir karşı melodi hariç olmak üzere, temanın tekrar geliştiği esas olarak ilk sunuşla benzerdir. Bölümün sonuna doğru, üflemeli çalgılar ezgiyi solo kemanın uzun ses trilleri ile birlikte çalar. Solo keman triller ile koda⁸ arasında tizden kalın seslere inen sekizlikleri ile 5 ölçümlük bir bağlantı yapar. Konçerto coşkulu bir koda ile tamamlanır.

7 "Fanfar", bakır üflemeli çalgılardan oluşan orkestraya ve bu orkestranın çaldığı canlı parçaya verilen isimdir.

8 "Koda", kuyruk anlamına gelmektedir. Eserin sonuna eklenen ve kimi zaman özet niteliğindeki kısımdır.

Üçüncü bölüm

Allegro molto vivace

pp *ff* *cresc.* *pp* *cresc.* *f* *pp* *sempre pp e leggero*

4. OP.64 Mİ MİNÖR KEMAN KONÇERTOSUNUN BESTELENEŞ SÜRECİ

Romantik dönem boyunca, birçok besteci ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, duygular, eserlerin kalıplarına hükmetmiştir. Bir önceki dönemde ise aksine “Kafa kalpten üstün” anlayışı, bestecilerin başyapıtlarını meydana getirmelerini tanımlayan anlayıştır. Romantik dönemde piyano tekniği Franz Liszt (1811-1886) ile, keman tekniği Niccolò Paganini (1782-1840) ile yeni bir virtüözlük seviyesine ulaşır. Söz konusu bu dönemden itibaren, Tchaikovsky’nin veya Rachmaninoff’un piyano konçertoları gibi şaşırtıcı ve göz kamaştırıcı derecede virtüözlük gerektiren eserler ortaya çıkmıştır. Kemanda ise, Bruch’un, Brahms’ın keman konçertoları ve tabii ki, Mendelssohn’un mi minör Keman Konçertosu ilk akla gelenlerdir. Paganini’den sonra tüm keman eserlerinin, Liszt ile de tüm piyano eserlerinin değiştiği söylenebilir

(http://www.suite101.com/article.cfm/violin_composers/66253).

Mendelssohn, mi minör Keman Konçertosunu 1844 yılında, ölümünden yaklaşık olarak üç sene önce tamamlamıştır. Besteci bu eserde gençlik tazeliğini yeniden yakalamıştır; fakat bu kez söz konusu eseri tam bir olgunlukla yazmıştır. Eserin tamamlanması, Mendelssohn için zahmetli bir çalışma olmuştur, zira konçertoyu tamamlaması, Mendelssohn’un 6 yılını almıştır.

1835 yılında, Leipzig Gewandhaus Orkestrası'na baş şef olarak atanmasını takiben, Mendelssohn, çocukluk arkadaşı Ferdinand David'i orkestranın başkemancısı olarak atadı. Konçertonun temelleri bu profesyonel işbirliğinden kaynaklanmıştır. 30 Temmuz 1838'de, Keman virtüözü Ferdinand David'e, "Önümüzdeki kış senin için bir keman konçertosu yazmak istiyorum." "Başlangıcı bana hiç huzur vermeyen bir mi minör konçerto kafamda dolanıp duruyor." şeklinde yazmıştır (<http://www.andrews.edu/~mack/pnotes/feb0500.html>). "Önümüzdeki kış", meşgul orkestra şefi ve besteci olan Mendelssohn'un hayatında ancak 6 yıl sonra gerçekleşmiştir. Baştan aşağı lirizmle dolup taşan ve bestecinin müzik yaşamında önemli bir rolü olan bu şiirsel eser 1810-1873 yılları arasında yaşamış, Alman keman virtüözü ve besteci Ferdinand David'e ithaf edildi. David, Mendelssohn'un kurduğu Leipzig Konservatuarı'nda çalışmış ve Mendelssohn'a bestelerindeki keman tekniği açısından yardım etmiştir. Konçerto profesyonel bir kemancının katkılarıyla bestelenen ilk konçertolardandır. Bu çalışma, romantik döneminin ilk keman konçertolarından biridir ve diğer birçok bestecinin eserlerini etkilemiştir. Konçertonun standart "hızlı-yavaş-hızlı" yapıyla üç bölümden oluşmasına ve her bölümün geleneksel bir müzikal formda olmasına rağmen, eser oldukça yenilikçidir. Bestelendiği zaman için birçok yeni özelliği ihtiva eden mi minör Keman Konçertosu, bu eserin özelliklerini kendi konçertolarında kullanmak isteyen diğer birçok bestecinin üzerinde büyük etki yapmıştır.

Diğer bestecilerin yaptıkları alıntılara verebileceğimiz birkaç örnek şöyledir: Konçertoda kadansın genel uygulamadan farklı bir yere yerleştirilmesi; Tchaikovsky'e, kadansın tekrardan önce yerleştirildiği keman konçertoları için, Sibelius'a, gelişme kısmını uzatmaya yarayan kadans barındıran keman konçertoları için ilham vermiştir. Bu konçertodan sonra, bestecilerin kadans yazmadığı durumlara, Mozart ve Beethoven zamanında olduğu gibi kadansların solistlerin doğaçlamasına bırakıldığı durumlara çok ender rastlanılmaktadır. Üç bölümün arasız çalınması da daha sonra diğer konçertolarda görülen etkilerdendir.

5. SONUÇ

Neden hala Mendelssohn'un mi minör keman konçertosunun sanat hayatında bu kadar önemli bir yeri olduğu ve neden genç ya da deneyimli kemancıların bu eserden vazgeçemediği sorularına geçmişte de günümüzde de rahatlıkla yanıtlar bulabiliyoruz.

Konçerto, ilk olarak Leipzig'de, 13 Mart 1845 tarihinde sahnelendi. Burada, Ferdinand David solist olarak yer aldı. Mendelssohn'un hastalığı nedeniyle şeflik yapamadığı prömiyerin şefi, Danimarkalı besteci Niels Gade idi. Eser ilk seslendirilişten itibaren büyük başarı elde etti ve kısa sürede tüm zamanların en iyi keman konçertolarından biri olarak kabul edildi (The Great Composers).

Bu konçerto Mendelssohn'un en tanınmış eserlerinin başındadır. Birçok kemancı solo kariyerlerine bu eserle başlar. Buna en iyi örnek Jasha Heifetz'dir. Jasha Heifetz konçertoyu 10 yaşına gelmeden çalmıştır. (http://www.theviolinsite.com/composers/felix_mendelssohn.html).

Sembolik olarak Ferdinand David'in öğrencisi ve Mendelssohn'un himayesinde olan Joachim, konçertonun ilk performanslarından birini yalnızca 12 yaşındayken verdi. Max Bruch ve Johannes Brahms keman konçertolarını daha sonra döneminin en önemli kemancılarının başında gelecek olan Joachim'e ithaf ettiler. Brahms bununla kalmayıp o zamanlar artık kural olmamasına rağmen Joachim'in kendi kadansını yazmasına izin verdi (http://en.wikipedia.org/wiki/Violin_Concerto_Mendelssohn)).

Konçerto günümüzde de popülerliğini korumaktadır ve kemancıları ustalaşmaya teşvik eden önemli bir konçerto olarak bir üne sahiptir. Ayrıca, kemancıların, genellikle romantik dönem konçertoları arasında öğrendikleri ilk konçerto olması bakımından da önemlidir.

Eserin önemli virtüözler tarafından erken yaşlarda çalınması elbette tesadüf değildir. Okullarda da eser, genellikle eğitimin orta dönemlerinde çaldırılır. Çünkü mi minör konçertoda müzik cümleleri sanki bize Mendelssohn'un hediyesidir. Hepsini oluşup gelmiştir önümüze. Genç yaştaki bir müzisyenin de duygularını müziğe rahatlıkla aktarabilmesi ve eserdeki müzik cümlelerini gösterebilmesi için ideal bir eserdir. Aynı zamanda eserin belli bir teknik olgunluğa erişmiş öğrencinin artık çalma zorluklarını bir kenara bırakıp gelişmiş tekniği ile müzik yapmaya başlaması açısından da eğitimde ve profesyonelliğe adım atmada önemli bir yeri vardır. Eser anlattığımız teknik ve müzikal özellikleri ile okul repertuarlarında vazgeçilmez bir yer edinmiştir. Eğitimde profesyonelliğe adım atmada sağladığı bu kolaylıklar tabii ki eserin daha olgun yaşlarda çalınmayacağı anlamına gelmez. Eser derinliği ile her yaşta bizleri duyguların dünyasında savurabilir. Bu nedendir ki profesyonel kemancıların katıldığı önemli yarışmaların programlarında da Mendelssohn mi minör keman konçertosu bulunmaktadır.

Neden hala Mendelssohn'un mi minör keman konçertosunun sanat hayatında bu kadar önemli bir yeri olduğu ve neden genç ya da deneyimli kemancıların bu eserden vazgeçemediği sorularına geçmişte de günümüzde de rahatlıkla yanıtlar bulabiliyoruz.

Mendelssohn'un tarzı, hafiflik ve açıklık duygusu ile başka hiç kimsenin taklit edemeyeceği büyüleyici kalitesi sayesinde kolayca ayırt edilebilir. Bu tarzı kişiliğinde debarandıran besteci için keman virtüözü Auer şöyle der: "19.yüzyıl ortalarında gerçek virtüözlerin konser programlarında daha asil ve daha sanatsal bir yönelme olduğu açıkça görülmektedir. Bence bu değişimi öncelikle Mendelssohn'a borçluyuz"(Auer, 2004, s.97).

Mendelssohn'un netliğini ve lirizmini basit bulanlar da vardır. Aslında bir bilim adamı olduğu için Rus Beşlileri⁹ arasında müzik eleştirmeni rolünü üstlenen Cui, "Saf ve basit duyguları harekete geçirerek küçük esnafın kulaklarını gıdıklamakta Mendelssohn'un üstüne yoktur." der (Auer, 2003,s74). Ancak eserin, bestelendiği tarihten 162 yıl, bestecisinin doğumundan ise 200 yıl sonra dahi sıkça çalınması ve dinleyicinin ilgisinin sürekliliği bu eleştiriyi haksız çıkarmaktadır.

Mendelssohn'un mi minör keman konçertosu bestelendiği andan itibaren çok kısa sürede başarı ve ün kazanır; gerek 1845 yılındaki prömiyerinde, gerekse çağdaş eleştirmenlerce sıcak ve iyi karşılanır. On dokuzuncu yüzyılın sonunda, eser, çoktan repertuarın en iyi keman konçertolarından biri olarak kabul görmüştür. Eser, Mendelssohn'un müziğine olan ilginin düştüğü yirminci yüzyılın başlarında dahi, düzenli olarak icra edildi. Ölümünden önceki yıl olan 1906'da, ünlü kemancı Joseph Joachim, 75. yaş günü partisinde yaptığı bir konuşmada Mendelssohn'un mi minör keman konçertosunu "kalbin mücevheri" olarak adlandırmış, Beethoven'ın, Brahms'ın ve Bruch'un konçertoları da dahil Alman konçertoları arasında üstün bir yeri olduğunu belirtmiştir (<http://www.utahsymphony.org/concert-detail.php?id=63>).

Bu yazıda yapılan irdelemeler sonucunda şu sonuca varılabilir: Mendelssohn'un 1844 yılında, henüz 38 yaşındayken bestelediği, Op.64 mi minör keman konçertosu bestelendiği tarihten günümüze kadar yukarıda bahsettiğimiz birçok nedenden yorumcular ve dinleyiciler için vazgeçilmez bir eser olmuştur.

⁹"Rus Beşleri", "Güçlü Beşler" olarak da bilinen M. A. Balakirev, A. P. Borodin, C.A. Cui, M. Mussorgsky ve N. A. Rimsky Korsakov'dan oluşan besteciler grubudur.

Konçertonun bünyesinde barındırdığı ve çok sesli müziğin gelecekte de gereksinim duyacağı önemli özellikler nedeniyle eserin gelecekte de konser salonları ve keman eğitimindeki vazgeçilmez yerini koruyacağına inancımız sonsuzdur.

KAYNAKÇA

- Auer, L. (2003).** *Моя долгая жизнь в музыке (Uzun Müzik Yaşamım)*. Kompozitör Yayınevi: Saint-Petersburg.
- Auer, L. (2004).** *Моя Школа игры на скрипке (Keman Çalma Ekolüm)*. Kompozitör Yayınevi: Saint-Petersburg.
- Flesch, C. (2004).** *Искусство Скрипичной игры (Keman Çalma Sanatı)*. Klasika XXI Yayınevi: Moskova.
- Szigeti, J. (1969).** *Воспоминания-заметки скрипача (Anılar-Kemancının Tespitleri)*. Müzik Yayınevi: Moskova.
- Say, A. (1985).** *Müzik Ansiklopedisi*. Sanem Matbaası: Ankara.
- Todd, R. L.** *New Grove Dictionary of Music*.
- Soviet TV & Film Clearancas Beta Entertainment. (1998).** The Great Composers 12 vcd. Yeni Binyıl.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Teoh, Y. L. (2001).** “Mendelssohn E Minor Violin Concerto”
http://www.suite101.com/article.cfm/violin_composers/66253/2 (Erişim Tarihi: 01.04.2009)
http://www.theviolinsite.com/composers/felix_mendelssohn.html. (Erişim Tarihi: 10.02.2009)
<http://www.utahsymphony.org/concert-detail.php?id=63>. (Erişim Tarihi: 22.03.2009)
- Wikipedia.** http://en.wikipedia.org/wiki/Felix_Mendelssohn. (<http://ru.wikipedia.org/wiki>).
(Erişim Tarihi: 20.01.2009)